

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Ημερομηνία: Δευτέρα, 15 Μαρτίου 2010

Θέμα: **Εισήγηση του Γενικού Γραμματέα Καταναλωτή, κ. Δημήτρη Σπυράκου, στην ημερίδα για τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά.**

Τα αίτια της υπερχρέωσης των νοικοκυριών έχουν ασφαλώς βαθιές αιτίες, αλλά και αυτές για να παράγουν τις επιπτώσεις τους χρειάζονται πρακτικές στην επέκταση και χορήγηση των πιστώσεων που να τους διανοίγουν το δρόμο. Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης η υπερχρέωση των καταναλωτών βρέθηκε στο επίκεντρο του πολιτικού ενδιαφέροντος ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90. Είναι η εποχή που οι περισσότερες από τις χώρες αυτές παίρνουν σημαντικά μέτρα για την πρόληψη και αντιμετώπισή της, δίνοντας έμφαση σε πολιτικές αποκατάστασης των υπερχρεωμένων και την ενίσχυση, μέσω συμβουλευτικής υποστήριξης, της ικανότητας των νοικοκυριών να χειρίζονται τις οικονομικές τους υποθέσεις.

Στη χώρα μας το πρόβλημα προσέλαβε μεγάλες διαστάσεις την τελευταία δεκαετία με την πιστωτική επέκταση και τις υπερβολές που την χαρακτήρισαν. Όταν στη χώρα μας εγκαινιαζόταν και επίσημα η απελευθέρωση της καταναλωτικής πίστης, οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες είχαν διανύσει προ πολλού το δρόμο αυτό. Θεσμούς για τους οποίους συζητούμε σήμερα στην ημερίδα μας, υπήρχαν ήδη προ πολλού στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Υπήρχε λοιπόν μία πλούσια εμπειρία, πάνω στην οποία θα μπορούσε να στηριχθεί κανείς για να αντλήσει χρήσιμα συμπεράσματα. Η επίκληση αυτής της εμπειρίας υπήρξε επιλεκτική. Προέτασε την αναγκαιότητα της απελευθέρωσης, αποσιωπούσε τα αναγκαία μέτρα που θα έπρεπε να τη συνοδεύουν για την πρόληψη των καταχρήσεων.

Η μέριμνα της Πολιτείας για τη λήψη μέτρων που θα ενίσχυαν την ικανότητα των καταναλωτών να διαχειριστούν με σύνεση και σύμφωνα με τις δυνατότητές τους την πιστοληπτική τους ικανότητα ήταν περιορισμένη. Όλοι ασφαλώς θυμούμαστε τις επιθετικές πρακτικές υπό τις οποίες συντελέστηκε η πιστωτική επέκταση στα χρόνια που ακολούθησαν. Πρακτικές που μακράν απέιχαν από τις αρχές του υπεύθυνου δανεισμού. Οι διαφημίσεις της εποχής ενθάρρυναν τους καταναλωτές σε εύκολη και ανέμελη πρόσβαση στην πίστωση. Αυτό παρά το γεγονός ότι τα εισοδήματα πολλών νοικοκυριών δεν επέτρεπαν την κάλυψη του υψηλού κόστους της πίστωσης. Αρκούσε το γεγονός ότι τα υπέρμετρα επιτόκια της καταναλωτικής πίστης υπερεπαρκούσαν για να καλύψουν τις επισφάλειες που παρήγαγαν οι εν λόγω πρακτικές. Κανένα, ωστόσο, από τα πιστωτικά ιδρύματα δεν έδειχνε να αναρωτιέται τότε αν με τις πρακτικές αυτές διαπαιδαγωγούσαμε σωστά τους καταναλωτές, αν οι καταναλωτές μετά από λίγα χρόνια θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, αν εντέλει έτσι ενισχύαμε τον λεγόμενο ηθικό κίνδυνο, το κίνδυνο δηλαδή να δημιουργήσουμε κακοπληρωτές,

Η υπερχρέωση των νοικοκυριών περνούσε σε δεύτερη μοίρα. Δεν απασχόλησε σοβαρά τα προηγούμενα χρόνια ως πρόβλημα του πολίτη, ως πρόβλημα των νοικοκυριών. Οι μοναδικές έρευνες προς αυτή την κατεύθυνση ήταν κυρίως από την Τράπεζα της Ελλάδος, οι οποίες όμως εντάσσονταν στο πλαίσιο της δικής της αποστολής, της εποπτείας της κεφαλαιακής επάρκειας του τραπεζικού συστήματος. Το ερευνητικό ενδιαφέρον εστιαζόταν στην παρακολούθηση των επιπτώσεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Σε αυτή τη λογική, όσο η υπερχρέωση των νοικοκυριών δεν συνιστούσε απειλή για τη σταθερότητά του, μπορούσε κανείς να την υποβαθμίζει ως κοινωνικό πρόβλημα και να επιδεικνύει ανοχή στις επιθετικές πρακτικές. Το κυβερνητικό ενδιαφέρον για τους υπερχρεωμένους περιορίστηκε έτσι κατά βάση τα τελευταία χρόνια σε μέτρα παράτασης της αγωνίας και μέτρα πρόσκαιρης ανακούφισης.

Πλέον ήρθε καιρός να αλλάξουμε προσέγγιση. Να τοποθετήσουμε στο επίκεντρο τον πολίτη, τον καταναλωτή. Δεν έχουμε το δικαίωμα να αδιαφορούμε για το αδιέξοδο στο οποίο έχουν περιέλθει τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά. Η αποκατάσταση των υπερχρεωμένων και η πρόληψη της υπερχρέωσης είναι οι

προκλήσεις-στόχοι για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Η πολιτική αυτή βρίσκει την έκφρασή της, πέραν ασφαλώς των μέτρων εκείνων που προάγουν την ισορροπία, τη δικαιοσύνη και τη διαφάνεια στις συμβατικές σχέσεις των καταναλωτών με τους πιστωτές τους, σε δύο θεσμικές για τη χώρα μας καινοτομίες.

- Πρώτον, στην εισαγωγή της λεγόμενης πτωχευτικής διαδικασίας για τους υπερχρεωμένους ιδιώτες, και
- δεύτερον, στην οργανωμένη και εξειδικευμένη παροχή συμβουλών, διαφώτισης και εκπαίδευσης σχετικά με τα χρέη.

Με το σχέδιο νόμου για τη ρύθμιση των οφειλών των υπερχρεωμένων φυσικών προσώπων, το οποίο δίνεται σήμερα στη δημοσιότητα όπως αυτό εστάλη προς γνωμοδότηση στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η χώρα μας προσχωρεί στην ευρωπαϊκή παράδοση. Η έλλειψη αντίστοιχου θεσμικού πλαισίου στις ευρωπαϊκές χώρες συναντάται σήμερα μόνο ως εξαίρεση. Υπάρχει λοιπόν μία πλούσια διεθνής εμπειρία, η οποία μπορεί να μας βοηθήσει να αξιολογήσουμε καλύτερα τη χρησιμότητα και αναγκαιότητα των ρυθμίσεων, να προβούμε σε εκτιμήσεις για τους όρους αποτελεσματικής εφαρμογής, να εξετάσουμε τις αντιρρήσεις ή τις επιφυλάξεις που διατυπώνονται.

Στην αναγκαιότητα της εισαγωγής της πτώχευσης των ιδιωτών συναντώνται και συμφωνούν σήμερα διαφορετικές κοινωνικές και οικονομικές αντιλήψεις, διαφορετικές εθνικές παραδόσεις και κουλτούρες. Επιβάλλεται καταρχήν από το ίδιο το κοινωνικό κράτος δικαίου που επιτάσσει να μην εγκαταλειφθεί ο πολίτης σε μία χωρίς διέξοδο και προοπτική κατάσταση, από την οποία άλλωστε και ο πιστωτής δεν μπορεί να αντλήσει κανένα κέρδος. Το επιβάλλει όμως η ίδια η λειτουργία της αγοράς καθώς οι καταναλωτές αυτοί επανακτούν ουσιαστικά μέσω της εν λόγω διαδικασίας την αγοραστική τους δύναμη και συμμετέχουν και πάλι στην κινητήρια της οικονομίας μηχανή της κατανάλωσης, προάγοντας την οικονομική δραστηριότητα.

Αν ανατρέξει κανείς στη διεθνή εμπειρία θα διαπιστώσει ότι πρωτίστως χώρες με έμφαση στην ελευθερία της αγοράς είναι εκείνες που υιοθετούν τις πλέον προωθημένες μορφές απαλλαγής από τα χρέη. Θα θυμίσω ότι στις ΗΠΑ, από την

οποία κατάγεται η ιδέα της δεύτερης ευκαιρίας, ενός νέου οικονομικού ξεκινήματος για τον υπερχρεωμένο καταναλωτή δίχως τα οικονομικά βάρη του παρελθόντος, η απαλλαγή από τα χρέη επέρχονταν μέσα από γρήγορες και τυπικές διαδικασίες.

Αντίθετα, στην ευρωπαϊκή παράδοση, που ακολουθεί και το ελληνικό σχέδιο νόμου, η απαλλαγή από τα χρέη δεν χαρίζεται αλλά κατακτάται. Προϋποθέτει την τήρηση ενός απαιτητικού πλάνου αποπληρωμής που καθορίζεται μέσα από δικαστική διαδικασία για μία μακρά περίοδο, κατά την οποία ο οφειλέτης θα διατηρεί από το εισόδημά του όσα είναι απαραίτητα για την κάλυψη των βιοτικών αναγκών αυτού και της οικογένειάς του και θα καταβάλει το υπόλοιπο για την εξυπηρέτηση των χρεών του. Μόνο δε εφόσον ανταποκριθεί σε αυτό το πλάνο κερδίζει την απαλλαγή από το υπόλοιπο των χρεών.

Η διαδικασία ρύθμισης των χρεών με απαλλαγή, όπως οργανώνεται στο σχέδιο νόμου, έχει ως αφετηρία έναν καταναλωτή που έχει χάσει πλήρως τον έλεγχο των οικονομικών του υποθέσεων, δεν ανταποκρίνεται στις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει και κατά πάσα πιθανότητα έχει παύσει προ πολλού να πληρώνει. Σε αυτόν τον καταναλωτή του δίνει λοιπόν την προοπτική να απαλλαγεί από τα χρέη του, αν για τέσσερα χρόνια με συνέπεια τηρεί τις υποχρεώσεις που θα του θέτει το δικαστήριο, εξοφλώντας μέρος των χρεών του. Ουσιαστικά υποχρεώνει αυτόν τον καταναλωτή να μάθει να προγραμματίζει σωστά τις ανάγκες του, να ακολουθεί με προσήλωση έναν συγκεκριμένο προϋπολογισμό, να πληρώνει με συνέπεια τα χρέη του. Η απαλλαγή από τα χρέη προϋποθέτει τη μετατροπή ενός αποπροσανατολισμένου καταναλωτή σε συνεπή. Και αυτό είναι η απάντηση σε εκείνους που υποστηρίζουν ότι τέτοιες διαδικασίες ενισχύουν το λεγόμενο ηθικό κίνδυνο.

Οι πολιτικές αποκατάστασης των υπερχρεωμένων νοικοκυριών δεν είναι αυτές που δημιούργησαν το πρόβλημα, είναι αυτές που έρχονται να το αντιμετωπίσουν. Η υπερχρέωση των νοικοκυριών προέκυψε παρά την αυστηρή και άκαμπτη αντιμετώπιση των υπερχρεωμένων από τη νομοθεσία, παρά τα αποτρεπτικά επιτόκια της καταναλωτικής πίστης. Αν ανατρέξει κανείς στις ευρωπαϊκές χώρες που έχουν ήδη από καιρό την πτώχευση του καταναλωτή, θα διαπιστώσει ότι δεν είναι η

αγωνία για την αποτροπή των καταχρήσεων που κυρίως τις απασχολεί αλλά πως θα καταστήσουν πιο ευέλικτους και αξιοποιήσιμους τους θεσμούς της πτώχευσης. Το γεγονός εξάλλου ότι όλες αυτές οι χώρες επενδύουν πολλά και καταβάλουν μεγάλες προσπάθειες στον τομέα παροχής συμβουλευτικής, οικονομικής και κοινωνικής υποστήριξης των καταναλωτών, το γεγονός ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία δίνει έμφαση στην πληροφόρηση του καταναλωτή και στην εδραίωση κανόνων υπεύθυνου δανεισμού, επιβεβαιώνουν ότι η υπερχρέωση δεν προκαλείται από κακοπληρωτές αλλά από την αδυναμία των καταναλωτών και την εκμετάλλευση της αδυναμίας να διαχειριστούν κάτω από το βάρος των οικονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τις οικονομικές τους υποθέσεις.

Κανείς δεν έχει να κερδίσει κρατώντας σε ομηρία ανθρώπους που δεν έχουν την προοπτική να εξοφλήσουν τα χρέη τους. Αν όποιος εξαντλεί τις δυνατότητες για την πληρωμή των χρεών του, δίχως να έχει την προοπτική της διεξόδου από την υπερχρέωση, μοιραία κάποια στιγμή θα εγκαταλείψει την προσπάθεια. Σήμερα, οι ίδιες οι τράπεζες αναγνωρίζουν ότι στις καθυστερημένες πέραν του εξαμήνου καταναλωτικές πιστώσεις το ποσοστό ανάκτησης δεν υπερβαίνει το 20%. Και όμως, αν δώσουμε στους καταναλωτές αυτούς τη δυνατότητα να ρυθμίσουν με ρεαλιστικούς όρους τα χρέη τους, με την προοπτική να απαλλαγούν από ένα μέρος αυτών, είναι βέβαιο ότι αυτοί θα επιδείξουν μεγάλη προθυμία πληρωμής και θα εξαντλήσουν τις δυνατότητες ανταπόκρισης στις υποχρεώσεις τους. Και αυτό γιατί η πληρωμή δεν θα παραμένει σε αυτές τις περιπτώσεις στη διαιώνιση του χρέους αλλά θα προσφέρει διέξοδο και προοπτική απεγκλωβισμού από την υπερχρέωση.

Νέο οικονομικό ξεκίνημα δεν σημαίνει εξάλλου απαραίτητα απαλλαγή από χρέη. Η απαλλαγή αφορά τα υπερχρεωμένα νοικοκυριά που δεν έχουν άλλη διέξοδο από την υπερχρέωση. Οι καταναλωτές χρειάζονται πρωτίστως υποστήριξη για να μπορούν να διαχειρίζονται σωστά την πιστοληπτική τους ικανότητα, να προσαρμόζουν στις δυνατότητές τους τις καταναλωτικές συνήθειες, να σχεδιάζουν τον οικογενειακό τους προϋπολογισμό, να οργανώνουν την εξυπηρέτηση των χρεών τους, να βρίσκουν υποστήριξη στις δυσκολίες αποπληρωμής ώστε αυτές να μην τους καταβάλουν οικονομικά, κοινωνικά και ψυχολογικά, να αξιοποιούν τις δυνατότητες για τροποποίηση των όρων εξυπηρέτησης και για διακανονισμό των

οφειλών. Χρειάζεται λοιπόν να αναπτύξουμε δομές παροχής δωρεάν συμβουλευτικών υπηρεσιών στους καταναλωτές σε ζητήματα χρεών από φορείς που θα έχουν την εξειδίκευση, την εκπαίδευση, τις ικανότητες και θα είναι εξοικειωμένοι με τις αιτίες της υπερχρέωσης. Την εγκατάσταση αυτών των δομών οφείλουν να συγχρηματοδοτήσουν και οι τράπεζες. Άλλωστε, η σωστή διαχείριση της πίστωσης είναι στο πλαίσιο του υπεύθυνου δανεισμού κατ'εξοχήν δική τους ευθύνη, η δε παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης προάγει την εξυπηρέτηση των πιστώσεων, μειώνοντας τις επισφάλειες.

Η παροχή οργανωμένης συμβουλευτικής υποστήριξης γίνεται ακόμη πιο επιτακτική ενόψει και της εισαγωγής του σχεδίου νόμου για τη ρύθμιση χρεών. Όπως ανέφερα και παραπάνω, η απαλλαγή από χρέη κατακτάται μέσα από τη ρύθμιση και εξυπηρέτηση ενός μέρους των οφειλών. Η διαδικασία έχει εκπαιδευτικά χαρακτηριστικά. Προϋποθέτει πλάνο αποπληρωμής ενός μέρους των οφειλών, ανάλυση και προγραμματισμό των δαπανών, αλλαγή καταναλωτικών συνηθειών, διαπραγμάτευση και διακανονισμό, αξιοποίηση των νομικών διαδικασιών. Δίχως την παροχή εξειδικευμένων συμβουλών και υποστήριξης ο υπερχρεωμένος καταναλωτής δύσκολα θα αποκτήσει τον έλεγχο και θα ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις της.

Η ημερίδα εστιάζει και σε αυτό το θέμα και ασφαλώς θα συνεισφέρει χρήσιμα συμπεράσματα. Μας φέρνει με εισηγήσεις διακεκριμένων καλεσμένων την πλούσια εμπειρία που έχουν οι άλλες ευρωπαϊκές χώρες και παρακινεί με τη συμμετοχή ακαδημαϊκών και εκπροσώπων εμπλεκόμενων φορέων από τη χώρα μας, μία ενδιαφέρουσα συζήτηση για τις πολιτικές πρόληψης και απεγκλωβισμού των νοικοκυριών από την υπερχρέωση.